

petrol, dünya ve türkiye

ismail cem

NEWSWEEK deresi şöyle yazıyor: «... Sanayiın duraklaması, işsizlik, durgunluk ve hayat şartlarında köklü bir kötüleşme korkusu bütün dünyayı birdenbire sardı. Modern ekonomi tarihinin en şaşırtıcı değişimlerinden biri karşısında bulunuyoruz.»

Gerçekten, Arap ülkelerinin petrol üretimini günde 20 milyon varilden 14'e düşürmeleri, Batı dünyasının ekonomisini temellerinden sarsmıştır. Yeryüzündeki toplam günlük petrol üretiminin (30 milyon varil) %20 azalması anlamında olan bu değişim, büyük kapitalist ülkelerin varmış olduklarını sandıkları bir «tüketim toplumu» aşamasını, bir anda en vazgeçilmez ön şartından, petrole dayanan ucuz ve bol enerjiden yoksun bırakmıştır...

Sonuç, ortadadır: Batı Avrupa otomobilsiz pazarlar geçirmekte, petrol ürünlerine dayanan hammadde ve mamul maddeler hızla pahalılaşmaktadır. Dünya piyasalarında petrol fiyatı son haftalarda neredeyse iki kat yükselmiştir. Son üç yılın fiyat artışı dört kata yakındır. Önümüzdeki günlerde yeni artışlar beklenmektedir. Petrole yapılan %100 oranında her zam, alımınymun fiyatını *40 artırmakta; kimyasal ürünler yaklaşık olarak %17 pahalılaşmakta; yüksek gerilimli elektriğin maliyeti *25 artmaktadır, vb. En önemlisi, petrol bunalımı ile birlikte kapitalist ekonomilerin «motoru» olan otomobil sanayiinin ve bir ölçüde uçak sanayiinin kaçınılmaz bir durgunluğa itilmesi. Dünya havayollarının sefer sayıları daha şimdiden azaltılmış; yeni uçak siparişleri durmuştur. Otomobil sanayiinde ise petrol bunalımı sona erse bile etkisini uzun süre duyuracak bir durgunluk »Szkonusudur İnsanlar, pazar günleri kullanamayacakları, seksen kilometre sürati aşamayacakları, deposunu benzinle doldurmayı belki de önümüzdeki yıllar başaramayacakları otomobilleri satın almak eğiliminde değillerdir.

Petrol darlığı, ABD'nin 1974 için hesaplanan %3,5 ekonomik büyüme oranını %2'lik bir ekonomik gerilemeye dönüştürecektir. ABD'nin petrol açığı *17 kadardır. Japonya ise petrol ihtiyacının şu anda ancak %30 eksisini satın alabilmektedir. Bu eksik 1974'te »10 düzeyinde tutulsa bile, Japonya'nın 1974 için öngördüğü %0,5 oranındaki gelişme gerçekleşmeyecek, ekonomi olduğu yerde sayacaktır. (1)

İNGİLİZ sermayesinin sözcüsü «The Economist» der

Milliyet, 1 Aralık 1973

fisi ise, bu durum karşısında, «... sol kanttaki bir takım Arap politikacılarının satın alınarak bu ülkelerde işbaşına geçirilebilmeleri» ihtimalinden, «... değişik türde hükümet darbelerinden» »özetmektedir. Ayrıca, «... dünyanın tüm sanayi gücünün %60'ına sahip olan Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Japonya'nın, dünya nüfusunun %1'ini yöneten Arap hükümetleri tarafından ekonomik büyümelelerinin on yıllık bir süre için durdurulmasını kabul etmeleri» düşünülemez. Gene «The Economist»'in belirttiğine göre, ABD Senatosu Dışişleri Komisyonu Başkanı Fulbright, şu benzetmeyi yapmaktadır: «Arap petrol üreticileri askeri bakımdan önemsizdir; aslanların yaşadığı bir dünyada Araplar ancak ceylan sayılabilir.» (2)

Dunun, gerçekten ilginçtir: Ekonomik gelişmeler önce siyasal davranış etkilemiştir. Şimdi, sorunlar askeri bir plâna aktarılmakta, «darbelerden» sfzedilmektedir. Meselenin bir başka yönü ise, petrol bunalımının sona ermesi durumunda bile Ortadoğu petrolüne ciddi ölçülerle bağımlı bulunan Batı'nın, dünya ticareti mücadelesinde gerilemek tehlikesine düştüğüdür. Kendi petrol ihtiyacını kendi kaynaklarından karşılayan Sovyetler Birliği, Çin ve Ortadoğu'ya bağımlılığı sınırlı olan Doğu Avrupa, Batı'nın hedef olduğu enerji maliyeti yükselişinden mallarını sakınacaktır. Böylece, dünya piyasalarındaki rekabeti kendi açısından daha elverişli koşullarda sürdürebilecektir.

Enerji bunalımı, Batı'nın elli yıldan beri neden Ortadoğu'ya sarıldığını, bir Musaddik'in neden devrili radikal Arap rejimlerine neden engeller çıkarıldığını.

Batı'nın güvenilir uzak karakolu Şah İran'ın neden son yıllarda görülmemiş bir silahlanma içinde olduğunu bir kere daha ve en açık biçimde ortaya koymuştur.

Bu arada, Türkiye'nin elU yıldır Türkiye'ye unutturulmak istekten büyük stratejik ve tarihsel önemi yeniden ön plâna çıkmıştır.

GERÇEKTEN. bütün bu olup bitenlerde Türkiye'nin yeri nerededir? Batı'nın 1910'lardaki, 1920'lerdeki siyaseti. Türkiye'yi Ortadoğu'dan tecrit etmiştir. Daha genel bir deyişle, Osmanlı İmparatorlusunun Hindistan'a kadar uzanan İslâm toplulukları üzerindeki büyük tarihsel gücünden, önce Osmanlıların son temsilcilerini, arkasından genç Cumhuriyeti yoksun bırakmak-

tır. Türkiye'yi Doğu'dan koparmak. Doğu ve Doğu'daki kaynakları Batı çıkarları açısından daha kolay yönetilir bir durum* getirmenin ön şartları arasındadır. Nitekim, İngiltere hükümetinin 1919 - 18» arasındaki oturumlarının birkaç yıl önce açıklanan gizli tutanakları, çok ilginçtir: Batı'nın o dönemdeki öncüsü olan İngiltere, genç Türkiye'nin kuruluş çabalarını öncelikle dünyadaki İslâm Ülkelerinin Batıya Kösterecekleri tepki açısından değerlendirmektedir (3).

Batı'nın kendi çıkarları doğrultusunda haklı olarak Doğu'dan koparmak istediği Türkiye, daha ilk Meşrutiyetten başlayıp Cumhuriyette sürdürülen Doğu İnkar v Batı'ya yanaşma politikasıyla. Batı çıkarlarına yardımcı olmuştur. Kendini illâ Batılı saydırmak ve Doğu'dan kopmak özlemiyle Ortadoğu üzerindeki etkinliğini yitirmiştir. Elindeki büyük tarihsel gücü, ekonomik kalkınmasına yardımcı da olabilecek bir öncelikli durumu açıklanması sor bir tercih sonucunda kendi eliyle fırlatıp atırmıştır.

Oysa, Türkiye'nin altıyüz yıllık tarihsel işlevi ve önemi, Doğu ile Batı arasında bir geçit noktası olmasındadır. Bu niteliğiyle, hem Ortadoğunun hem de kendi halkının gelişimine, ekonomisine, bağımsızlığına, bantım katkıda bulunabilecek stratejik bir öncelik taşımasıdır.

Türkiye, son elli yıllık dış siyasetiyle bu öncelikten uzaklaşmıştır. Üstelik, hem Batıyı hem de Doğu'yu kapsamak gibi bir özelliği bulunan Türkiye ili» «Batılı» ya da «Doğulu» tanımları arasında bir tercih zorunluğundaysa, tabii M Türkiye Doğuludur. Doğu medeniyetinin uç noktası olmuş ve tarih boyunca onu Batıya karşı korumuş bir ülke, siyasal kararlarla ancak İğreti şeUde Batılı olabilir.

GÜNÜMÜZDEKİ gelişmeler, bu gerçekleri olanca açığıU ve öğreticiütyte bize hatırlatmaktadır. Örneğin, bir Almanya, Ortak Paaar ülkeleri İşçilerini son sınırlamanın dışında tutarken. Ortak Paaar üyeliğine geçiş döneminde oknasma rağmen Türkiye'nin işçisini bu öncelikten yoksun bırakabilmektedir. Ve aynı Batı. resmi niteliği belirtin olmamakla beraber, ban girişimlerde bulunmaktadır. Türkiye'nin Araplarla ilişki kurarak petrol ambargosunun hafiflemesi yönünde etki yapmasını telkin etmektedir.

Bir baloma, tarih, ondan yararlanmasını bilememiş bir Türkiyeye kendini hatırlatmaktadır. Türkiye, petrol bunalımının ortaya çıkardığı durumda, kendi kişiliğini bulmak ve tarihsel İşlevine kavuşmak yönünden yararlanabilir. Batı çıkarlarının Doğu sınırındaki bekliliği gibi tarihte yaptığını tam karşıtı bir görevde uzun süre kullanılmış olan Türkiye, bu niteliğinden 1965 sonrasında yavaş yavaş uzaklaşmıştır. Şimdi, bir adım daha atarak bölgenin başı ve ekonomik kalkınması yönünde etkili bir siyasete yönelmelidir.

Tarihe ve gerçeklerine sırt çevirmek, hiç bir toplumun hiç bir zaman yararına olmamıştır.

- (1) «La fin de l'opulence», Nouvel Observateur, <26/XI/1973>
- (2) «Batı. petrol için kükrerse Monarşiler im olur» The Economist. <17/XI/1973>, çeviren.. N. Himmetoglu, Milliyet (307X1/1973)
- (3) Bu konuda bkz: Dvid MTader. «Çanakakale Olayı». Milliyet Yayınım. 1970.